

Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és  
Pszichológiai Kar

**DOKTORI DISSZERTÁCIÓ**

Ollé János

Tanítási-tanulási stratégiák az oktatási folyamatban

**ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola  
Neveléstudományi Doktori Program**

iskolavezető: dr. Bábosik István, egyetemi tanár, a neveléstudomány doktora  
programvezető: dr. Bábosik István, egyetemi tanár, a neveléstudomány doktora

**Témavezető: dr. Falus Iván**  
habil. egyetemi tanár, kandidátus

**A bíráló bizottság:**

**elnök:**

dr. Bábosik István, egyetemi tanár, a neveléstudomány doktora

**opponensek:**

dr. Ballér Endre, prof. emeritus, a neveléstudomány doktora  
dr. Báthory Zoltán, ny. egyetemi tanár, a neveléstudomány doktora  
dr. Mátrai Zsuzsanna, egyetemi tanár, az MTA doktora

**titkár:**

dr. habil. Vass Vilmos, egyetemi docens

**további tagok:**

dr. Kárpáti Andrea, egyetemi tanár, az MTA doktora  
dr. Bárdos Jenő, habil. egyetemi tanár, kandidátus  
dr. Knausz Imre, a neveléstudomány kandidátusa

**Budapest, 2007.**

## TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés .....	3
1. Didaktikai modellek és oktatásméleti koncepciók a tanítási-tanulási stratégiák értelmezéséhez .....	5
1.1. Német didaktikai modellek .....	8
1.1.1. A német didaktikai modellek csoportosítási lehetőségei .....	9
1.1.2. Struktúra-értelmező didaktikai modellek .....	12
1.1.3. Folyamat-szabályozó didaktikai modellek .....	23
1.1.4. Jelenség- és valóságorientált didaktikai modellek .....	31
1.1.5. Pszichológiai alapú didaktikai modellek .....	34
1.1.6. A német didaktikai modellek hatása a tanítási-tanulási stratégiák értelmezésére .....	38
1.2. Angolszász didaktikai elméletek .....	40
1.2.1. Az angolszász elméletek csoportosítási lehetőségei .....	42
1.2.2. Tanulásközpontú elméletek és az osztálytermi interakció .....	46
1.2.3. Pszichológiai alapú angolszász didaktikai elméletek .....	51
1.2.4. Az angolszász didaktikai elméletek hatása a tanítási-tanulási stratégiák értelmezésére .....	56
1.3. Hazai didaktikai koncepciók .....	58
1.3.1. A hazai oktatásméleti irányzatok csoportosítása és az elemzés alapelvei ..	59
1.3.2. A Nagy Sándor – Falus Iván-féle műhely didaktikai modellje .....	60
1.3.3. A Kiss Árpád – Báthory Zoltán-féle irányzat didaktikai szemléletmódja ..	64
1.3.4. Didaktikai nézőpontok, didaktikai elméletek .....	67
1.4. A tanítási-tanulási stratégiákról való gondolkodást meghatározó alapelvek .....	74
1.4.1. Differenciálás és adaptivitás .....	75
1.4.2. A jelenségközpontú szemlélet .....	78
1.4.3. Kompetencia alapú tanári tevékenység .....	81
1.4.4. Pedagógiai kultúra .....	82
2. A tanítási-tanulási stratégiák problematikájának didaktikai alapjai .....	85
2.1. Az oktatási folyamat mikrostruktúrája .....	85
2.1.1. Az oktatási folyamat mikrostruktúrájának értelmezési lehetőségei .....	86
2.1.2. Az oktatási folyamat mikrostruktúrájának jelenség- és szituációközpontú értelmezése .....	91
2.1.2.1. Tanítási módszerek és szervezési módok az oktatási folyamatban, a tanulói nézőpont és a szituáció értelmezése .....	92
2.1.2.2. A differenciálás elvének érvényesülése az oktatási folyamatban .....	95
2.1.2.3. Tanulási feladatok: az oktatás céljának, illetve tartalmának helye és szerepe az oktatási folyamat mikrostruktúrájában .....	96
2.2. Tanítási, oktatási módszerek .....	97
2.2.1. Módszertani rendszerek a különböző didaktikai modellekben .....	98
2.2.2. Tanulók, tanárjelöltek és tanárok módszerértelmezése és az oktatási módszerekről való gondolkodása .....	110
2.2.2.1. A tanulók módszerfogalma és módszerértelmezése .....	111
2.2.2.2. Tanárjelöltek módszerfogalma és módszerértelmezése .....	112
2.2.2.3. Tanárok módszerfogalma és módszerekkel kapcsolatos gondolkodása ..	115
2.2.3. A jelenség- és szituációközpontú szemlélet módszerfelfogása .....	118

2.2.3.1. Tanítási tevékenységelemek az oktatási folyamatban .....	118
2.2.3.2. A tanítási tevékenységelemek és az oktatási módszerek kapcsolata ...	120
2.2.3.3. Oktatási módszerek: a tanár és a tanuló tevékenysége az oktatási folyamatban .....	126
2.3. Tanítási stratégiák az oktatási folyamatban .....	131
2.3.1. A tanítási stratégia értelmezési lehetőségei .....	132
2.3.2. Tanítási stratégiák az oktatási folyamat jelenség- és szituációközpontú értelmezésében .....	141
2.3.2.1. A tanítási stratégiák, oktatási módszerek, tanulási környezet .....	142
2.3.2.2. A tanítási stratégiák nyílt rendszere .....	144
2.3.2.3. A tanítási stratégiák értelmezése és a pedagógusok tanulási környezetről való gondolkodása .....	149
2.4. Tanulási stratégiák az oktatási folyamatban .....	153
2.4.1. A tanulási stratégia és a tanulás kapcsolatának értelmezése a különböző didaktikai modellekben .....	155
2.4.2. Tanulási sajátosságok: a tanulási stratégia, stílus, módszer és technika, illetve a szokás fogalma .....	160
2.4.2.1. Tanulási stratégiák .....	161
2.4.2.2. Tanulási stílusok .....	163
2.4.2.3. Tanulási módszerek, tanulási technikák, tanulási tevékenységek .....	167
2.4.3. Tanulásmódszertan és a tanulás tanítása .....	172
2.4.3.1. Tanulás-módszertani segítség az iskolában .....	174
2.4.3.2. Tanulás-módszertani segítség az iskolán kívül .....	176
2.4.4. A tanulási sajátosságok, stratégiák és tevékenységek jelenség- és szituációközpontú értelmezése .....	179
2.4.4.1. Tanulási sajátosságok .....	179
2.4.4.2. Tanulási stratégiák az osztályteremben .....	181
2.4.4.3. Tanulási tevékenységek és tanulási szituáció .....	184
3. A tanítási-tanulási stratégiák és a tanulói eredményesség összefüggései .....	187
3.1. Tanítási-tanulási stratégiák az oktatási folyamatban .....	187
3.2. A tanítási-tanulási stratégiák vizsgálhatósága .....	194
3.3. A tanítási-tanulási stratégiák és az iskolai eredményesség összefüggései .....	199
3.3.1. Az iskolai eredményesség, a tanulói teljesítmény és a tanulási sajátosságok dominanciája közötti összefüggés .....	200
3.3.2. A tanulási sajátosságok, a tapasztalt tanítási tevékenység és a tanulói teljesítmény .....	205
3.3.3. A tanítási tevékenység és a tanulási sajátosságok közötti eltérés összefüggése a tanulói teljesítménnyel .....	209
Összefoglalás .....	213
Irodalom, hivatkozások .....	214
Függelék .....	224
Kutatások leírása .....	224
Mód-Szer-Tár .....	224
A tanárjelöltek szakmai kompetenciájának változása a tanárképzésben .....	225
A tanulási sajátosságok jellemzése .....	226
A tanulási sajátosságok és tanulói teljesítmények .....	227
Az ábrák jegyzéke .....	228
A táblázatok jegyzéke .....	230
Névmutató .....	231